

Våra väfskolor.

Sellergren, G[ustaf]
[Adolf]

78 E Br. Tekn.Allm.



National Library
of Sweden



VÅRA
VÄFSKOLOR

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Ursprung

År

Författare

(Bnr.)

~~49~~
~~7099~~

G. HEDBERG
BOKBINDARE
STOCKHOLM
STENINGSGATAN 6



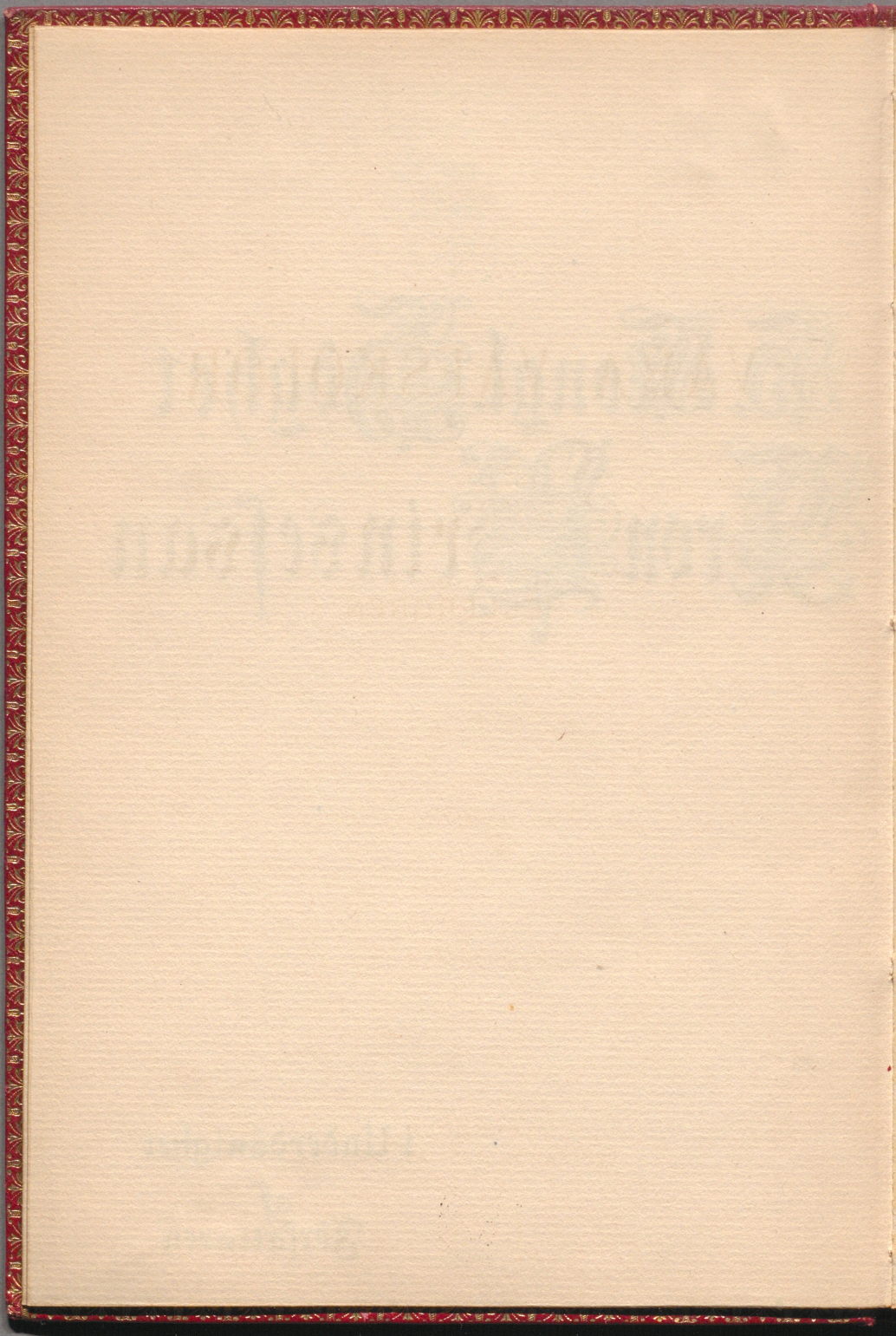
Underr.
Skol.
Tekn.
Allm.
(Dp.)

Handwritten text in a cursive script, likely a signature or title, appearing as a faint watermark or bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text at the bottom of the page, appearing as a faint watermark or bleed-through from the reverse side of the page.

H. Kongl. Höghet
Kronprinsessan

i Underdånighet
af
Författaren

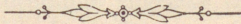


VÅRA VÄFSKOLOR

AF

G. SELLERGREN.

(Aftryck ur Teknisk Tidskrift, 1897.)



STOCKHOLM

CENTRAL-TRYCKERIET 1897.



VÅRA VÄTSKOLOR

G. SELLERÖREN

Stockholm, 1887

STOCKHOLM



Våra väfskolor.

Af G. Sellergren.

Den nyss afslutade utställningen har tydligt ådagalagt det förhållandet, att vårt land icke blott häfdat sitt gamla anseende inom det textila området utan äfven gjort betydliga framsteg inom vissa specialtillverkningar. Visserligen hör man ofta uttalas den åsikten, att nyheter inom facket saknades å utställningen. Men säkert är, såsom i en föregående artikel visats, att nyheter verkligen funnos, om de också snart voro räknade. Och man får erinra sig, att våra fabrikanter hufvudsakligen arbeta för den inhemska marknaden, som ju ej kan hafva det omfång, att den kan ersätta de med tillverkningen af nya eller specialalster förenade kostnaderna. För öfrigt är lätt att inse, att, om den svenske fabrikanten skall med hopp om framgång kunna täfla med den massproducerande engelske eller tyske medtäflaren på vår egen marknad, så får han ej inlåta sig på alltför vanskliga områden, utan måste hålla sig till de enklare, billigare, af hans kundkrets förut kända varorna.

Helt annat blir förhållandet, då man träder inom handarbetets och slöjdens område. Andra faktorer tillkomma, såsom individuell smak, mönster, teknisk färdighet m. m., hvilka gifva sådana arbeten en viss karakter, som saknas

hos industrialstret. Man kan därför ej undra öfver, att den utställningsbesökande, stora allmänheten gärna stannar framför ett, om också enkelt, fast smakfullt handarbete, men förbigår det jämförelsevis intresselösa industrialstret. Utställningen af s. k. konstväfnader och af textila hemslöjdsalster i allmänhet, särskildt allmogeväfnaderna i Nordiska museets byggnad torde vara någonting enastående för vårt land. Och en viktig, kanske den viktigaste faktor att erinra sig i fråga om spridandet, uppmuntrandet och fulländandet af dessa arbeten är tvifvelsutän våra *väfskolor*. Deras uppgifter äro naturligtvis något olika, beroende på det egentliga ändamålet, nämligen huruvida industrien eller hemslöjden är afsedd att i första rummet främjas. Målet är dock, strängt taget, detsamma, då frågan gäller *väfning*. Ty maskinväfstolen är ej annat än en imitation af handväfstolen. Med *spinning* blir dock förhållandet olika.

Författaren har trott, att några upplysningar om våra väfskolor med afseende på deras organisation och arbetsätt m. m. skulle vara af intresse för Teknisk Tidskrifts läsekrets, vare sig denna består af i facket invigda personer eller icke. Den textila konsten har äldre anor än någon annan, och särskildt synes Sveriges befolkning hysa håg och naturlig fallenhet för densamma, såsom vår kulturhistoria visar oss ända sedan den gråa forntiden. Och att samma förhållande eger rum i fråga om textil industri eller den på gränsen stående konstindustrien, därpå lämnar oss vår officiella statistik ett ovedersägligt bevis, då den för oss framlägger det faktum, att denna industri är den till produktionsvärdet största inom landet.

Om sålunda vår inhemska textilkonst går tillbaka ända till forntiden och vår textila fabriksindustri till Gustaf Adolfs dagar,* så tillhöra däremot våra väfskolors uppkomst och utveckling vår egen tid. Vi vilja till en början närmare redogöra för den äldsta, nämligen

* För arméns behof »inrättades» klädes- eller linneväfverier i Upsala, Jönköping, Kalmar (1624) och Stockholm.

1. Borås tekniska väfskola.

Denna tillkom 1866 på initiativ af tekniska elementarskolans dåvarande styrelse. Den var ursprungligen en *enskild* undervisningsanstalt med hr *S. F. Krebs* såsom föreståndare och lärare. Som Borås utgör centrum för en storartad textilindustriell verksamhet, omfattades företaget med allmänt intresse. Snart söktes statens understöd för skolan, och redan år 1868 lämnade Kungl. Maj:t 2 000 kr. såsom bidrag till dess verksamhet, hvilket bidrag följande år förökades af riksdagen. Extra anslag beviljades nämligen för åren 1869 och 1870 med 3 000 kr. årligen mot villkor, att landstinget lämnade 1 500 kr., hvarjämte 1869 en gång för alla af riksdagen lämnades 4 500 kr. till inventarier och redskap. Under denna tid anslogos erforderliga hyresmedel af stadsfullmäktige.

Emellertid utvecklades skolan och, såsom det plägar gå i sådana fall, visade sig anslagsmedlen otillräckliga. Sålunda ökades statsanslaget 1871 med 800 kr. och landstingsbidraget med 400 kr., hvadan skolan alltså åtnjöt ett års anslag af sammanlagdt 5 700 kr., dock med skyldighet att utdela stipendier å 10 kr. i månaden åt högst 12 medellösa elever från Elfsborgs län.

En stor svårighet vid skolans verksamhet bestod dock i bristen på tillräcklig undervisningsmateriel, särskildt maskiner, och för afhjälpan det af denna brist beviljade Göteborgs och Bohus läns Kungl. Hushållningssällskap 1877 en summa af 1 000 kr. att utgå för hvar och ett af de närmaste fem åren till maskiner och modeller. Dessutom erhöll skolan en donation af 5 000 kr., hvaraf räntan varit använd till aflöning åt en teckningslärare. Och slutligen beviljade riksdagen ytterligare 1 000 kr. pr år, mot villkor af en lika stor summa från Elfsborgs läns landsting till lön åt en andre lärare.

Redan år 1876 hade skolan börjat uppföra egen byggnad, hvars totalkostnad belöpte sig till 28 000 kr. Af dessa lämnade riksdagen 14 000 kr., Göteborgs och Bohus läns

Hushållningssällskap 6 000 kr., staden Borås (tillsammans med dess sparbank) 7 000 kr. samt Elfsborgs läns Hushållningssällskap 1 000 kr.

Skolan hade sålunda efter knappast mera än tio års verksamhet kommit under eget tak, och tillkom förtjänsten af detta lyckliga resultat i främsta rummet den nitiska Vestgötahöfdingen, grefve *Eric Josias Sparre*, samt Tekniska elementarskolans styrelse.

Väfskolans *ändamål* var ursprungligen att upphjälpa och förädla *hemslöjden* och *hemindustrien*, särskildt genom att leda dessa in på Jacquard- och konstväfnadens område. Däremot låg fabriksindustrien till en början utanför skolans verksamhetsfält och hade sålunda mindre nytta af densamma, men också gjorde ej heller fabrikerne någonting för att underlätta skolans sträfvanden. Tack vare dugligheten och det trägna nitet hos skolans dåvarande chef, hr S. F. Krebs, som i denna egenskap fungerade ända till 1892, utvecklade skolan en väckande och gagnelig verksamhet, och Jacquardväfningen tog fart i Borås' omgivning, hvarest som bekant sedan lång tid tillbaka en till industri sig närmande hemslöjd bedrifvits. Kursen var under denna första period af skolans verksamhet afsedd att vara 1½ år, men stora afvikelser måste understundom göras, för att tillfälle måtte kunna beredas åt allmogeelever att deltaga i undervisningen. Hufvudämnena voro för alla elever: mönsterteckning, väfnadsanalys, praktisk handväfning och väfnadsmontering.

Emellertid uppställdes snart ett nytt mål för skolans verksamhet, nämligen inrättandet af en tekniskt grundläggande kurs för *industriarbetet*. Behovet af en sådan kurs gjorde sig allt mera gällande i samma mån Jacquardväfningen började öfvergå till *konstväfnadsindustri*.

Då skolan år 1894 erhöll sin nuvarande föreståndare, framställdes inom styrelsen förslag till omorganisation af undervisningen i ändamål att söka få densamma att mera motsvara de småningom uppvuxna, nya önskemålen. Ett bland de främsta af dessa var anordnandet af ett mekaniskt

experimentalväfveri,* hvilket äfven 1895 kom till stånd, sedan Borås' stad anslagit 4 500 kr. för ändamålet. Man har härvid att lägga märke till, huru föga de förmögna Boråsfabrikanterna intresserade sig för skolan och dess enligt fackmäns omdöme gagneliga verksamhet. Den person, af hvilken förf. erhållit ofvanstående data rörande skolans uppkomst och verksamhet, och som är fullt hemmastadd med förhållandena, säger härom: »Emellertid skulle antagligen äfven de mest energiska försök att omdana skolan strandat på traktens fabrikanterers absoluta likgiltighet, ifall icke *utländska* firmor, såväl inom maskin- som väfnadsutensiliebranchen, visat det största tillmötesgående och gifvit skolan betydande skänker.» I sanning en klandervärd likgiltighet hos dem, som väl i främsta rummet bort understödja verksamheten hos denna anstalt, hvars mål är att gagna industrien. — Bland dem, som visade stor välvilja och gifmildhet mot skolan, märkes i främsta rummet firman George Thomas & Co., England, som skänkte hela transmissionen och lämnade spinnmaskin och väfstolar till halfva priset.

Samtidigt med införandet af maskinkraft och mekaniska väfstolar m. m. har undervisningen omdanats, men först med innevarande termins början har det nya systemet i sin helhet börjat tillämpas. Ofvan antydda anordningars införande tillika med anställandet af en extra lärarinna gjorde det nödvändigt för skolans styrelse att 1896 hos Kungl. Maj:t anhålla om rättighet att från eleverna uppbära samma afgifter som vid statens tekniska elementarskolor, hvilken ansökan dock endast erhöi ett sväfvande svar.

Undervisningen meddelas inom två skilda afdelningar, den ena för *manliga* elever, som ämna utbildas sig till verkmästare, mönstertecknare eller fabrikanter, med 1- å

* Egendomligt är att se, hurusom inom alla områden af nutida teknisk undervisning behöfvat af försöks anställande i samband med undervisningen gör sig gällande. Jmfr mekaniska laborationer inom de mekaniska fackskolorna.

2-årig kurs; samt den andra för *kvinliga* elever, hvilka önska ägna sig åt konstväfnad och hemindustri, med half-årig kurs. Undervisningen är inom båda afdelningarna kostnadsfri och inträdesfordringarna: 15 år, fullständig folkskoleunderbyggnad samt god fräjd.

Undervisningsämnena inom afdelningen för manliga elever äro följande:

Teoretiska ämnen:

1. *Mönsterlära*: läran om enkla, förstärkta, dubbla och flerdubbla, släta och fasonerade väfnaders bindeförhållanden jämte tillämpning för olika utföringssätt.

2. *Mönsteranalys och kalkyl*, d. v. s. beräkning af redskap, garnåtgång och pris.

3. *Mekanisk teknologi* omfattande:

Handväfstolar och konstväfnadsredskap;

Mek. väfstolskonstruktioner;

Råämneslära och spinning;

Garnets förberedning;

Appretur, samt

Tricotageväfning.

I de teoretiska ämnena meddelas undervisningen genom muntliga föredrag af läraren, under hvilka såväl mönster som alla viktigare redskap och maskiner upptecknas å taflan för att kopieras af eleverna, som göra anteckningar efter diktamen.

Praktiska ämnen:

1. Mönsterkomposition: tillämpning af det i bindningsläran genomgångna på mönster, afsedda att utföras inom skolan.

2. Frihandsteckning och croquisritning.

3. Uppsättning och reglering af hand- och mek. väfstolar.

4. Förarbeten till väfningen.

5. Väfning för hand och å mek. väfstolar, hvartill kommer appretur samt reglering och skötsel af virkmaskiner.

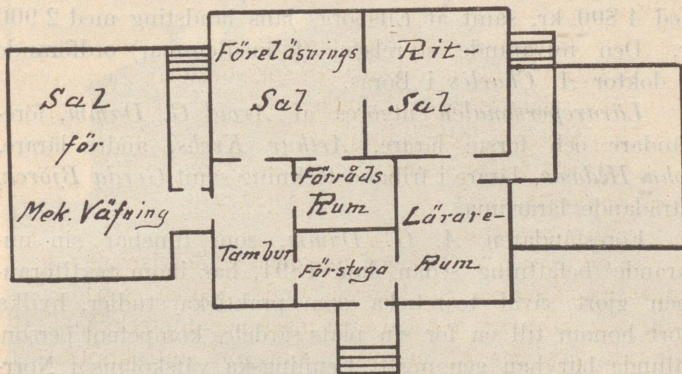
Inom afdelningen för *kvinliga* elever äro undervisningsämnena i hufvudsak desamma, naturligtvis med den

inskränkning, som betingas af dessa elevers olika studiemål och kortare studietid.

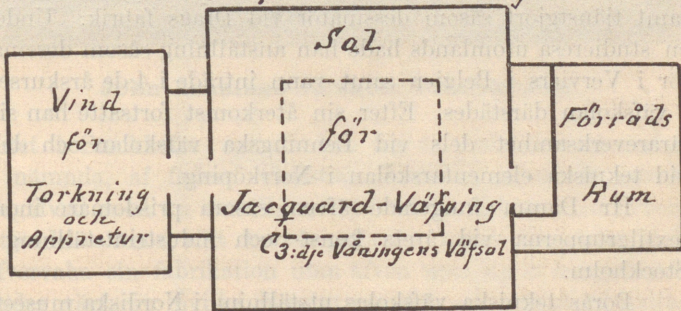
Lärjungarnes antal utgjorde läsåret 1896—97 sammanlagt 38, af hvilka 30 ordinarie och 8 extra; 26 elever af dessa voro manliga, 12 kvinnliga.

Skolans lokaler (se fig.) inrymma förutom tamburer, mottagningsrum, portvaktarebostad och förrådsrum m. m., följande salar: 1 föreläsningssal, 1 ritsal och 3 väfsalar om sammanlagt 400 kv.-m:s golffyta, samt afsedda 1 för mekanisk och 2 för hand- och tricotageväfning.

—Plan af Bottenvåningen—



—Plan af 2:dra Våningen—



20 m 10 m 0 5 meter.

Undervisningsmaterielen består af 23 st. större och mindre handväfstolar af olika konstruktioner, 7 st. mek. väfstolar, hvartill kommer en raschelvirksmaskin, en deckvirksmaskin, en bobinmaskin, en transversalskärmaskin, en ruggmaskin för tricotageväfnader, en plyschskärmaskin, två varpkronor med bomningsinrättning, två kortslagnings- och en kortkopieringsmaskin jämte diverse mindre apparater, garnvågar m. m.

För den mekaniska afdelningens drift finnes en elektromotor om 4 hktr jämte reostat från Siemens & Halske, Berlin, samt nödiga transmissioner.

Skolan åtnjuter för närvarande understöd af statsanslag med 4 800 kr. samt af Elfsborgs läns landsting med 2 900 kr. Den nuvarande styrelsens (6 medlemmar) ordförande är doktor *A. Charlès* i Borås.

Lärarepersonalen utgöres af *Arvid G. Damm*, förståndare och förste lärare, *Arthur Krebs*, andre lärare, *John Hedæus*, lärare i frihandsteekning samt *Gerda Björck*, biträdande lärarinna.

Förståndaren *A. G. Damm*, som innehar sin nuvarande befattning sedan Jan. 1894, har inom textilbranschen gjort såväl teoretiska som praktiska studier, hvilka gjort honom till en för sin plats särdeles kompetent person. Sälunda har han genomgått Lenningska väfskolans i Norrköping högre afdelning, sedermera varit lärare därstädes samt tjänstgjort såsom dessinator vid Drags fabrik. Under en studieresa utomlands hade han anställning såsom dessinator i Verviers i Belgien samt vann inträde i 4:de årskursen i väfskolan därstädes. Efter sin återkomst fortsatte han sin lärareverksamhet dels vid Lenningska väfskolan och dels vid tekniska elementarskolan i Norrköping.

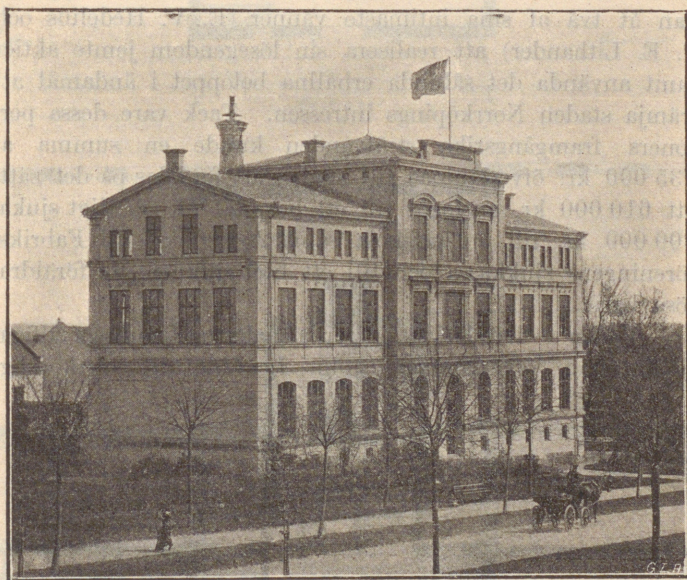
Hr Damm fungerade äfven såsom prisdömare inom textilgrupperna vid årets konst- och industriutställning i Stockholm.

Borås tekniska väfskolas utställning i Nordiska museets byggnad förliden sommar vann ett allmänt och berättigadt erkännande bland fackmännen.

2. John Lennings väfskola i Norrköping.

Denna väfskola, som är den största i Norden, har för sin tillkomst att tacka uteslutande privat frikostighet.

John Lenning, som var född 1819, egde Drags stora klädesfabrik i Norrköping, hvilken 1854 öfvergick till Drags aktiebolag. Efter att hafva genomgått Teknologiska Insti-

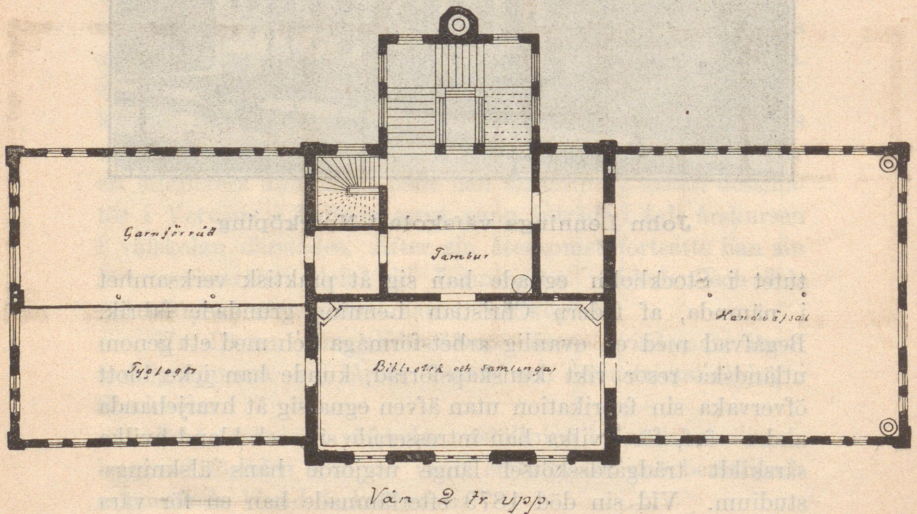


John Lennings väfskola i Norrköping.

tutet i Stockholm egnade han sig åt praktisk verksamhet i nämnda, af fadern Christian Lenning grundade fabrik. Begåfvad med en ovanlig arbetsförmåga och med ett genom utländska resor rikt kunskapsförråd, kunde han icke blott öfvervaka sin fabrikation utan äfven egna sig åt hvarjehanda andra värf, för hvilka han intresserade sig, och bland hvilka särskildt trädgårdsskötsel länge utgjorde hans älskningsstudium. Vid sin död 1879 efterlämnade han en för våra

förhållanden ovanligt stor förmögenhet. Hans hustru (född Fagerström) dog två år förut, utan att efterlämna några barn. Största delen af förmögenheten testamenterade han till offentliga inrättningar. Sedan 130 000 kr. skänkts till några släktingar, vänner och tjänare, öfverlämnades 300 000 kr. till en pensionsfond för stadens fabriksarbetare (den s. k. Lenningska pensionsfonden) och 100 000 kr. till en pensionsfond för arbetarne vid Drags fabrik. Dessutom uppdrog han åt två af sina intimaste vänner (E. V. Hedelius och P. E. Lithander) att realisera sin lösegendom jemte aktier samt använda det sålunda erhållna beloppet i ändamål att främja staden Norrköpings intressen. Tack vare dessa personers framgångsrika sträfvanden kunde en summa af 935 000 kr. öfverlämnas till staden att fördelas på det sätt, att 610 000 kr. anslagos till ett hospital för obotligt sjuka, 300 000 kr. till en väfskola samt 25 000 kr. till Fabriksföreningens sjukkasse och till ett litet sjukhem för föräldralösa barn.

Redan i lifstiden, nämligen å makarne Lennings silfverbröllopsdag, öfverlämnade John Lenning till Norrköpings



Fabriksförening 25 000 kr. för en stipendiefond åt unga, lofvande fabriksarbetare. Här af utdelas årligen ett resestipendium af 1 000 kr. för studier i utlandet samt 5 stipendier å 100 kr. till understöd och belöningar.

I ändamål att organisera den blifvande väfskolan till-sattes en kommitté af följande personer: direktör Fredrik Blomberg, professor J. O. Andersson, lektor A. G. J. Eurenus, ingenjör I. Steffenburg samt disponenten D. Engelke. Ingenjören G. A. Wennerström, som vid denna tid var anställd vid Drags klädesfabrik, fick i uppdrag att göra ritningar till byggnadens inredning samt utsågs sedermera till väfskolans föreståndare — ett val, som framtiden visade vara särdeles lyckligt för skolan och dess utveckling.

Såsom ofvan omtalades voro 300 000 kr. anslagna till väfskolan. Genom några års förräntning uppgick dock summan till c:a 370 000 kr., innan några medel lyftes.

Af denna summa användes sedermera

för byggnaden jemte uthus	Kr. 85 000,00
» ångpanna och värmeledning	» 10 097,50
» ångmaskin och transmissioner	
» möbler, inredning och diverse inventarier »	7 897,41
» undervisningsmateriel (hand- och maskin- väfstolar, förberedningsmaskiner och redskap, litteratur och planschverk c:a »	13 000,00

Räntan å återstoden af kapitalet jämte elevavgifter hafva användts till aflöningar samt underhåll af skolan.

Byggnaden, uppförd i enkel renässansstil, är belägen invid sydvestra esplanaden. Bottenvåningen (se planerna) rymmer en större föreläsning- och ritsal med pulpeter för 56 samt ritbord på tvänne sidor för 24 elever. I samma våning finnes äfven bostad för föreståndaren. I källarvåningen finnes ångmaskin om 12 hktr samt ångpanna. Hela våningen en trappa upp utgör maskinsal, hvaremot handväfstolarne äro placerade 2 tr. upp, hvarest äfven finnas samlingar, förråd, bibliotek m. m.

John Lennings väfskola har till *ändamål*:

1:o. Att genom teoretisk undervisning och praktiska öfningar meddela åt unge män, som ämna utbilda sig till fabrikanter, verkmästare, mönsterritare eller köpmän inom väfnadsområdet, särskildt ylle- och bomullsfacken, grundläggande insikter i väfnadshandteringen samt uti anordning och skötsel af väfverier.

2:o. Att gifva lärlingar och arbetare, hvilka visa håg och fallenhet för spånads- eller väfnadshandteringen, tillfälle att förvärfva insikter för att blifva skickliga förmän eller arbetare i yrket. Till denna afdelning må äfven kvinnor få tillträde.

För uppfyllande af ofvan nämnda ändamål är undervisningen i skolan fördelad på tvänne af hvarandra oberoende afdelningar, A och B, den förra afseende mom. 1:o (daglektioner), den senare, afseende mom. 2:o (hufvudsakligen aftonlektioner).

En tredje afdelning C för kvinliga elever har en tid ingått i undervisningsplanen men numera indragits. Anledningen härtill var den, att blott ett ringa fåtal af denna afdelnings elever önskade studera väfnadskonsten så grundligt som undervisningsplanen åsyftade. De flesta nöjde sig med att studera de snart inlärdas s. k. konstväfnaderna, i hvilkas framställning undervisning meddelas i en mängd smärre väfskolor. Ändamålet med den kvinliga väfkursen var dock emellertid att meddela undervisning i rationell väfning af släta tyger, kostym- och klädningstyger, mattor och andra nödvändighetsvaror, äfvensom Jacquardväfnader för prydnadsföremål, för att sålunda bereda nyttig sysselsättning åt många, som sakna annat lämpligt arbete. Då detta syfte dock vann ringa beaktande, ansåg styrelsen, att skolans krafter och resurser lämpligare borde koncentreras på de båda för den egentliga industrien inrättade afdelningarna.

Eleverna i afdeln. A utgöras dels af *ordinarie*, som fullständigt genomgå läroverket, dels af *extra*, hvilka, så långt utrymmet medgifver, kunna efter önskan få deltaga i undervisningen uti ett eller flera ämnen. För att blifva

antagen till ordinarie elev fordras att vara välfrejdad, att hafva fyllt 16 år samt hafva genomgått tekniskt läroverk eller femte klassen vid statens allmänna läroverk eller ock ega motsvarande kunskaper samt besitta nödig insikt i linearritning. En afgift af 100 kr. erlägges af eleven. Dock kunna undantagsvis frielever antagas på grund af medellöshet. Extra elev erlägger en afgift af 25 kr. för rätt att åhöra föreläsningarna samt 50 kr. för hvar och en af de båda praktiska öfningskurserna.

För att komma i åtnjutande af undervisningen i af delning B fordras att vara välfrejdad och hafva fyllt 16 år, att hafva minst ett halft år haft anställning i textilindustriens tjänst, att från arbetsgifvare kunna förete intyg om goda seder, arbetsamhet och håg för yrket, och att ega kunskap i de 4 räknesätten i enkla tal samt för dem, som vilja deltaga i spinneriundervisningen, äfven Regula de Tri. Undervisningen i denna afdelning är afgiftsfri.

Undervisningen i afdeln. A. sker genom föreläsningar och praktiska öfningar, hvilka, så vidt möjligt, äro så ordnade, att de gå hand i hand med hvarandra. Lektionerna omfatta:

1. *Väfnadskonstens teori och teknik*, som indelas i läran om råämnen och spinning, garnets förberedning till väfningen, läran om mekaniska väfstolar samt läran om konstväfnadsredskap.

2. *Grunderna för mönsterkomposition*, innefattande bindningslära och mönsteruttagnig äfvensom färg- och formlära med hänsyn till väfnadskonsten.

3. *Appretering*, omfattande de olika appreteringssätten och därvid använda redskap och maskiner.

4. *Skötsel af ett väfveri i ekonomiskt och administrativt hänseende*, innefattande fabriksbyggnaders anordnande jämte hufvuddragen rörande upprättandet af kostnadsförslag till ett väfveri, hvartill kommer tillverkningskostnad och kalkylering jämte hufvuddragen af fabriksbokföring.

Undervisningen i afdeln. B eger rum 2 aftnar och 1 eftermiddag i veckan. Aftonlektionerna hållas 7— $\frac{1}{2}$ 9, och

eftermiddagslektionen på lördagarne kl. 3—6. På aftonlektionerna undervisas i läran om råämnena och spinning, bindningslära samt mönsteruttagnings. På lördagseftermiddagarne idkas praktiska öfningar i väfsalen.

Oaktadt skolan från början var ganska rikt utrustad med *undervisningsmateriel*, har dock industriens utveckling och skolans behof att följa med sin tid kräft inköp af nya, moderna maskiner och redskap m. m., hvarföre hittills utgifvits ytterligare c:a 9 800 kr. utöfver den ofvan nämnda summan. Skolan har emellertid, oaktadt dessa stora utgifter, hittills icke begärt något anslag utan försökt skaffa sig inkomst utöfver kapitalets räntor genom fabrikation och försäljning af väfnader. Härigenom vinnas den fördelen, att elevernas praktiska öfningar kunna blifva mera omväxlande och omfattande än annars skulle vara möjligt, samt att dessa öfningar bedrifvas icke endast såsom experiment, hvilkas praktiska värde man svårligen kan uppskatta, utan att de utföras i tämligen fabriksmessig skala. Eleverna utföra naturligtvis ej alla de mekaniska arbetena för väfnadernas framställning, men de måste dock deltaga i dem samt vara med om mönstrens komponerande, iordningsättande och beräkning, hvarvid i möjligaste mån deras själfständighet och praktiska blick öfvas och utvecklas.

Skolan eger för närvarande 6 förberedningsmaskiner, såsom skärkrona, tvinnmaskin, spolmaskin, kortslagningsmaskin m. fl., vidare 20 st. handväfstolar, bland hvilka en med 1 000-jacquard och framskaft för byrsemattor och sammetsartade väfnader, samt 16 st. mekaniska väfstolar, bland hvilka finnas såväl tyska som engelska och amerikanska konstruktioner, alla af moderna typer.

I skolans *samlingar* finnas profver å de brukliga spånadsämnen i rätt tillstånd och i deras olika beredningsstadier, profsamlingar af olika väfnadsarter, modeller af maskindelar samt planscher öfver olika i textilindustrien använda maskiner. Biblioteket eger de förnämsta tidskrifterna inom detta område jämte annan facklitteratur och planschverk.

Elevantalet har varit mycket olika under olika år, beroende antagligen på konjunkturernas växling. Sammanlagda antalet elever sedan skolans början 1887 utgör:

I afdeln. A 95 st., af hvilka 4 frielever och 2 för half afgift.

» » B 193 » med afgiftsfri undervisning.

» » C 89 » af hvilka en frielev och 4 för half afgift.

Afdelningen C. är, såsom ofvan nämndes, numera in-
dragen.

Innevarande års elevantal är det hittills största, nämligen 15 i afdeln. A och 34 i afdeln. B.

Denna väfskolas nuvarande styrelse utgöres af fabrikör Fredr. Blomberg (ordförande allt sedan skolan började sin verksamhet), konsul Axel Svartling, disponenten D. Engelke, rektor A. G. J. Eurenus samt fabrikör K. Hagberg. Skolans föreståndare är ingenjör *G. A. Wennerström*.

Den sistnämnde genomgick, efter slutad kurs vid Tekn. Högskolan i Stockholm, den för bomullsindustrien afsedda väfskolan i Mulhouse samt praktiserade därefter i ett väfveri i Greiz. Efter hemkomsten till Sverige erhöll han anställning vid Drags klädesfabrik under ett par år, hvarefter han, tilldelad det Lenningska stipendiet för 2 år, åter reste till utlandet för att taga kännedom om olika väfnadsindustrier och studera väfskolornas arbetssätt. Under denna tid besökte han väfskolorna i Mülheim am Rhein ($\frac{1}{2}$ år) och Crefeld ($\frac{1}{4}$ år) jämte åtskilliga andra väfskolor i Tyskland och England, arbetade vid maskinfabriker i Chemnitz, Verviers, Manchester och Burnley samt i flera spinnerier och väfverier. Efter hemkomsten blef han föreståndare för väfskolan, som uppförts under tiden. Ingenjör Wennerström har fungerat såsom prisdomare inom textilbranschen vid utställningarna i Göteborg 1891 och Stockholm 1897, vid hvilka båda tillfällen skolans utställda väfnader och öfriga arbeten belönats med högsta priset, såsom äfven var fallet vid utställningen i Norrköping 1889 och Chicago 1893.

3. Väfskolor för hemslöjd.

Under det att endast tvänne väfskolor i vårt land, den i Norrköping och den i Borås, hafva till hufvuduppgift att arbeta för industrien, finnes ett stort antal privata väfskolor, hvilkas verksamhet är riktad på det visserligen något anspråkslösare, men dock betydelsefulla målet att befrämja väfnadskonsten såsom hemslöjd. Hvad som på senare tider kraftigt bidragit till, att denna konst omfattats med stort intresse i hemmen och till och med blifvit modern, är smaken för de s. k. gammalsvenska allmogeväfnaderna. Och få hem torde numera finnas, där man ej kan få se någon af familjens yngre, kvinliga medlemmar sysselsatt med att i väfstolen framställa sina »munkabälten», »krabbasnår», »dukagångar» och »rödlakan», lika fermt som hon briljerar med sina franska glosor.

Bland de väfskolor, hvilkas hufvudsakliga uppgift är att befrämja och vårda väfnadskonsten som husslöjd, intager *Tullgarns väfskola* ett af de främsta rummen. Denna skola har för sin tillkomst och utveckling att tacka utslutande *H. K. H. Kronprinsessan*, hvilken alltid visat sig såsom en varm och intresserad vän till alla företag, som afsett den kvinliga slöjdens utveckling, och särskildt kan benämnas den *textila* konstens beskyddarinna i vårt land, våra flesta viktigare föreningar i detta syfte åtnjutande hennes skydd och personliga deltagande. *Tullgarns väfskola*, hvars syfte är att bland såväl förmögna som fattigare klasser sprida kännedom om vackra allmogeväfnader samt om enklare, mera till gagn än prydnad använda väfnader, står under en skicklig föreståndarinnas ledning, hvilket tydligt förmärktes genom de i somras utställda väfnaderna. Genom sitt väckande exempel har skolan manat till och äfven vunnit efterföljd på flere ställen inom landet.

Bland de förnämsta af dessa väfskolor torde man äfven böra räkna Föreningen »*Handarbetets vänners*» väfskola i Stockholm. Redan på 70-talet lämnades af Föreningens skickligaste väfverskor undervisning i väfning, dels å Föreningens

lokal, dels i hemmen. Men först 1880 upprättades en ordnad kurs.

Denna skolas hufvudsakliga uppgift är att återupptaga och i så vida kretsar som möjligt sprida kunskap om framställningen af våra sedan gammalt kända, men ur bruk komna konstväfnadsarter. Undervisningen pågår från 15 Januari till 15 Juni och från 1 September till 15 December, hvarje dag från kl. 10—2. För inträde fordras någon vana vid enkel väfnad samt insikt i konsten att uppsätta en väf. Hvarje elev betalar 25 kr. pr månad. Undervisningen är af uteslutande praktisk art, sålunda ej omfattande materiallära, garnspinning eller dylikt. De olika slag af väfnader, som äro föremål för undervisningen, utgöras af följande: Flossa, såväl vanlig som trendsad, Dalväfnader, Stramaljväfnader, »Opphemta»-väfnader samt Skånska väfnader (Dukagång, Rosengång, Rödlakan, Krabbasnår och Munkabälte)*. Dessutom lämnas undervisning i framställning af andra, inom hemmen använda väfnader, nämligen dräll, mattväfnad, dubbelväfnad, flamsk väfnad och bandväfnad.

Antalet elever uppgår till c:a 60 årligen. Undervisningen bestrides af föreståndarinnan, fröken *A. M. Hamilton*.

En annan privat väfskola, som under lång tid, fastän på skilda orter, utöfvat en gagnande verksamhet, är fröken *Nina v. Engeströms* i Örebro. Denna väfskola började sin verksamhet 1884 i Upsala, gaf sedermera undervisningskurser längre eller kortare tid å skilda orter, såsom i Jumkils socken (Upland), Karbennings och Vesterfernebo socknar i Vestmanland samt i Örebro. Ändamålet med denna ambulatoriska verksamhet var att bättre kunna sprida kunskaper och färdighet i väfnadskonsten bland allmogehemmen. Sedan 1894 har skolan haft sitt säte i Örebro. Elevantalet har hittills uppgått till 300 st.

* För dem, som närmare intressera sig för dessa slags väfnader, rekommenderas *Jakob Kullens* »Svenska mönster i färgrtryck», innehållande c:a 200 olika motiv.

Uti denna skola lägges hufvudsaklig vikt därvid, att eleven lär sig att framställa olika slag af sådana väfnader, som äro till *nytt*a i ett hem. Undervisning meddelas sålunda i väfning af lärft, kypert, levantin, handdukar, bolstervar, förkläden och klädningstyger, såväl i bomull som ylle; vidare tyger till herrkostymer, gardiner, möbler, filter och sängtäcken, hvartill kan läggas duktyg, såväl dräll som damast, och mattor, enkla och dubbla. Äfven de vanliga s. k. allmogeväfnaderna framställas. Elefavgifterna utgöras af 30 kr. för den första månaden, 25 för den andra och 20 för hvar och en af de följande. Undervisning i spinning af olika råmaterial meddelas äfven. De i denna skola använda väfstolarne utgöras till största delen af enkla handväfstolar, utan lator, för 50, 75, 90, 135 till 200 cm. bredd samt med ett skaftantal från 2 till 10 st. Därjämte användas väfstolar med topp-, kort- och långlatter samt med ryckverk. Flere slags damastväfstolar finnas, såsom Ekenmarks, Nylanders m. fl.

På det undervisning i denna skola måtte kunna bibringas äfven icke betalande elever, hafva bidrag lämnats såväl af allmänna medel som af privata personer. Sålunda lämnade Upsala läns kgl. Hushållningssällskap 200 kr. årligen under 3 år, ett statsanslag å 500 kr. erhöles ett år, Slöjdnämnden i Örebro har bekostat undervisning åt flere frielever, hvarjämte landstinget lämnat 300 kr. årligen för samma ändamål.

Föreståndarinnan, fröken v. Engeström, är en bland de få kvinnor, som riktat vår inhemska textil-litteratur. År 1896 utgaf hon en »*Praktisk väfbok*, tillegnad den idoga svenska kvinnan» samt erhöles ett statsbidrag af 1,500 kr. för tryckning af detta arbete. Denna lilla väfbok, försedd med upplysande teckningar för olika väfnaders uppsättning, har helt säkert »fyllt ett länge känt behof», hvilket bland annat synes framgå däraf, att hela upplagan, bestående af öfver 2,300 ex, i det närmaste slutsålde under ett år.

En väfskola, som under en lång följd af år utöfvat en gagnande verksamhet å skilda orter i vårt land, är *Johanna*

Brunssons praktiska konstväfskola i Stockholm. Grundad af den nuvarande egarinnan 1873, har den ända till 1889 varit ambulatorisk i landsorten, sistnämnda år flyttande sin verksamhet från Upsala till Stockholm. Denna skola torde intaga en något olika ställning mot de förut nämnda i det hänseendet, att dess undervisning är mera afsedd för den stora *arbetande* klassen bland kvinnor än för dem, som idka väfnadskonst blott såsom nöje eller tidsfördrif.

Fröken Brunsson började sin verksamhet såsom lärarinna uti konst- och annan väfnad 1875 på anmodan af Elfsborgs läns Slöjdförening. År 1879 förlades skolan till Venersborg och år 1882 till Åmål, hvarest väfnadsarbetet bedrefs till 1887, för att sedan fortsättas först i Upsala ett par år och sedan i hufvudstaden.

Likasom vid öfriga skolor af detta slag bedrifves undervisningen icke efter något bestämdt schema, utan eger eleven i detta fall fullkomlig frihet att välja läroämnen. Undervisningen, som bestrides af föreståndarinnan jämte en underlärarinna, är fördelad på kurser af olika längd, nämligen på 12, 6, 3 och 1 månad, hvarjämte äfven undantagsvis meddelas ännu kortare tids undervisning. Arbetet fortgår hela året igenom utan afbrott. Den ett-åriga kursen är obligatorisk för frielever, hvilkas antal för närvarande uppgår till 8. Dessa frielever, som sålunda under hela studieåret arbeta för skolans räkning, åtnjuta icke blott fri undervisning utan äfven fri bostad och fritt vivre. Elevavgifterna äro 35 kronor för första, 30 kr. för andra och 25 kr. för tredje månaden eller 90 kr. i kvartalet. Vid skolan finnes äfven pensionat med en afgift af 65 kr. pr månad. Elevantalet uppgår till ca 50 årligen. Blott kvinnliga elever antagas.

I följd af de med frielevers antagande och de jämförelsevis låga avgifterna förenade stora kostnaderna för skolans underhåll, har föreståndarinnan sökt och erhållit bidrag af allmänna medel. Sålunda beviljades 1000 kr. pr år under åren 1893, 95 och 97. Några elevstipendier finnas icke.

Skolan förfogar öfver ett 30-tal handväfstolar, större och mindre, de flesta enkla, och en del med rustning för fasonskaft. Dräll- och damastväfnader äfvensom andra väfnader med enklare fasoneradt mönster väfvas här vanligen med användning af blott två fasonskaft jämte grundskaft. Utställningslokal med rikhaltigt lager af väfnader, afsedda till såväl prydnad som nytta (kostymtyger, lärfter och duktyger, mattväfnader m. m.), finnes äfven, visande att denna skola fyller en viktig plats inom våra ofta kanske allt för mycket af diletterantism och nyckfulla moder behärskade konstväfnadsskolor.

Till de nu beskrifna kan man lägga fru *Thora Kuller* och fru *Eskilssons* väfskolor i Lund, fröken *H. Rudbecks* väfskola i Upsala samt en och annan privat skola i landsorten, anordnad efter hufvudsakligen samma mönster som de ofvannämnda. Hvad beträffar de öfriga väfskolorna för befrämjande af hemslöjden, hvilka i mycket stort antal äro spridda öfver hela riket, äro dessa af fullkomligt privat beskaffenhet och torde ej här behöfva omnämnas.



The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical or scientific record. The text is arranged in several paragraphs, with some lines appearing to be headings or sub-sections. Due to the low contrast and blurriness of the scan, the specific words and numbers cannot be transcribed accurately.

